

443 H. 28

DE

DIERGAARDE TE PARIJS,

BESCHRIJVING EN LEVENSWIJZE

DER ZOOGDIEREN

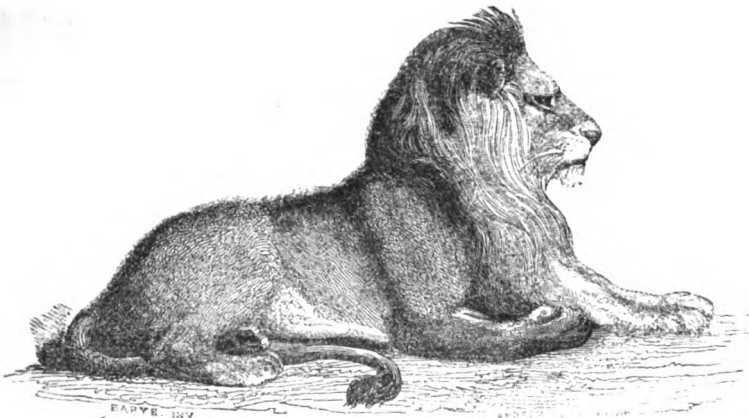
VAN DE MENAGERIE EN HET KABINET VAN NATUURLIJKE HISTORIE,

DOOR BOITARD,

VOORAFGEGAAN DOOR EENE GESCHIEDKUNDIGE EN PITTORESKE BESCHRIJVING VAN DEN PLANTENTUIN,

DOOR J. JANIN.

BEWERKT NAAR HET FRANSCH, EN VERMEERD MET EENIGE AANTEKENINGEN WEGENS
DE DIERGAARDEN TE LONDEN EN AMSTERDAM.

*Aangeboden aan het Gemeente Bestuur der Stad
Amsterdam door den ondergetekende als uitgever
en drukker van het Mandat des K. der Wed. van der Aart*

AMSTERDAM,

ELIX & CO., DRUKKERS EN UITGEVERS, ROK-IN, 161.

Des Met 25 Jan 1845

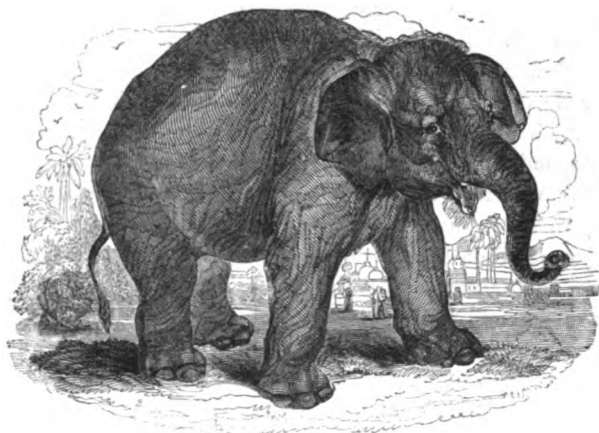
1845.

Amsterdam 29 Mei 1845

Elix & Co.

DE PACHYDERMEN (*),

TIENDE ORDE DER ZOOGDIEREN.

De Indiaasche Olifant; het vijfde.

Met uitzondering van den daman, missen al de dieren dezer orde nagels en hebben daarentegen eene soort van horenachtige hoef, die hun geheel het uiteinde der vingers omvat; sommige hebben de drieërlei soorten van tanden, andere slechts twee; zij hebben slechts eene, maar in verscheiden zakken verdeelde maag, en herkaauwen niet; het getal hunner vingers verschilt van een tot vijf.

I° AFDEELING. Voeten met vijf vingers, die slechts door de nagels onderscheiden worden; eene slurf en slag tanden.

4° GESLACHT. DE OLIFANTEN (*Elephas*, LIN.) zijn kenbaar genoeg door hunne reusachtige gestalte, hunnen in eene geweldige slurf uitlopenden neus, en hunne lange en kromme slag tanden, die van den onderkaak uitgaan. Zij hebben zes of

tien tanden, te weten: twee slag tanden; geene hond tanden, twee of vier maaltanden van boven en evenveel van onderen, naarmate van het tijdstip, waarop men het onderzoek doet.

DE INDISCHE OLIFANT (*Elephas maximus*, LIN. *Elephas indicus*, G. CUV. De Olifant, BURR.) Dit dier is het grootste der op het land levende zoogdieren, welke heden ten dage de aardbol bevat. Zijne hoogte is gewoonlijk acht tot negen voet (2,599 tot 2,924) en somwijlen nog meer. Hij verschilt van den Afrikaanschen olifant door zijne ooren en slag tanden, die kleiner zijn, door zijn hol voorhoofd, en door zijne achtervoeten, die vier hoeven hebben, in plaats van drie; zijn huid is ook een weinig minder bruin. Somwijlen vindt men onder hen enkele albino's, die geheel wit zijn, en voor welke de Indianen eenen grooten eerbied hebben (†).

De geschiedenis van den olifant is zoozeer bij iedereen bekend, men heeft er ons in onze kinderlijke jaren zooveel van verteld, dat het vervelend zijn zoude, hier te herhalen, wat een iegelijk duizende malen in zijn leven heeft hooren zeggen. Nogtans zullen wij de algemeene daadzaken opgeven, verzeld van eenige aanmerkingen, die bij het publiek niet zoo algemeen bekend zijn. Er is gezegd, dat de olifant het schranderste aller dieren was, doch hierin heeft men zich vergist. Zijne schranderheid blijft bij die van den hond, ja zelfs bij die van vele andere

(*) Dik huidigen, van het Grieksche *pachus* (dik) en *derma* (huid.) (VERT.)

(†) De fraaie en kostbare mannelijke Olifant van dit geslacht, die even zeer vroeger elders bewonderd werd, als hij thans in het Genootschap N. A. M. de algemeene bewondering tot zich trekt, moet omstreeks 10 voet hoog zijn, en wordt 17 jaren oud geschat. Dien wij te Londen in de zoölogische tuinen zagen was merklijk kleiner, en niet afgerigt als die te Amsterdam. — Men kan met vrucht hier mede vergelijken, de afbeelding en monographie over den Olifant, door den Heer H. Schlegel, in het bekende werk, uitgegeven bij de Heeren M. Westerman & Zoon. (VERT.)

vleeschetende dieren, verre ten achteren, en dit was ook het gevoelen van G. Cuvier. Het dier, hoe ontzag- ja zelfs schrikverwekkend het door zijne geweldige grootte ook zijn moge, is niettemin van eenen vrij zachten aard, en zeer leerzaam; deze hoedanigheden zijn het, welke men voor schrandtheid gehouden heeft, en echter zijn zij misschien slechts uitwerkselen van zijne bloohartigheid. Zeker is het, dat de moed van den olifant in geenen deele met zijne ontzettende ligchaamskrachten overeenkomt, en niet te vergelijken is, bij dien van het paard. Ik behoef hiervan slechts een bewijs aan te voeren; nimmer heeft men hem kunnen gewennen, den slag van een vuurwapen te hooren, zonder de vlugt te nemen, en sedert men zich in den oorlog van deze wapenen bedient, heeft men van zijn gebruik moeten afzien, anders dan tot het vervoeren der bagaasje (*). De Indische olifant tast noch menschen noch dieren immer aan, maar valt men hem aan, dan verdedigt hij zich met de woede der wanhoop, en hij wordt alsdan verschrikkelijk, zoo lang vrees en toorn bij hem duren. Eenmaal gevangen en door eene min of meer goede behandeling te vreden gesteld wordt hij zachtzinnig en onderworpen, en weinig dagen zijn genoeg om hem aan slavernij en eene lijdelijke gehoorzaamheid te wagen. Er is almede verteld, dat de olifant een voorbeeld van eerbaarheid was, dat hij uit een gevoel van schaamte in zijn' gevangen toestand nimmer paarde, en dat het ook daarom was, dat hij in dien staat nooit jongen had voortgebracht. Hierin zijn zoo veel dwalingen als woorden. Dit dier kent het gevoel van schaamte niet meer dan de andere dieren, en men heeft er in de Parijsche diergaarde het bewijs van gezien. De olifant paart en krijgt jongen in zijnen getemden toestand; dit is reeds sedert de oudheid eene uitgemaakte zaak, ofschoon Buffon het tegendeel beweerd heeft. Aelianus en Columella verzekeren, dat de olifanten in hunnen tijd te Rome jongen voortbragten, en die welke, onder de regering van Tiberius, in de spelen van Germanicus verschenen, waren in deze oude wereldstad geboren. Wat dit verhaal onbetwistbaar bevestigt, is, dat de Heer Corse, die langen tijd in Indië het bestuur over de olifanten der Engelsche Compagnie gevoerd heeft, onlangs geslaagd is van tamme olifanten jongen te erlangen. Eindelijk is het ook nog eene volksdwaling ten opzigten dezer dieren, dat zij zich niet kunnen nederleggen, dat zij altijd staande slapen, en dat, wanneer zij gevallen zijn, zij niet weder kunnen opstaan. Het ware van de zaak is, dat zij nederknielen, gaan liggen en opstaan, telkenmale zij het verkiezen, maar dat er onder hen, even als onder de paarden, enkelen gevonden worden, die staande slapen, en zich slechts zeer zelden of nimmer, nederleggen.

Men weet, met hoe veel behendigheid zij zich van hunnen slurf bedienen, die bij hen de hand der apen vervangt. Hij is hun onmisbaar, omdat zij, hunnen geweldig grooten kop niet tot aan den grond kunnende brengen, met den slurf de kruiden en boombladen, welke hun voedsel zijn, plukken en in hunnen mond brengen. Reeds van de vroegste oudheid af heeft men hem weten te temmen; men rigtte hen af om tot draag- en trekdieren te dienen en gebruikte hen met zeer veel voordeel in den oorlog. Op hunnen rug werd een klein houten torentje geplaatst, waarin hand- en kruishoogschutters post vatteden, en, zelve onbereikbaar, den vijand grooten hinder deden. Sedert de vuurwapenen uitgevonden zijn, bedient men zich van hen nog slechts als dieren van weelde en van transport, en in plaats van ruwe krijgslieden in den strijd te voeren, dragen zij tegenwoordig alleen verwijfde rajas en derzelve vrouwen. Voor eenen Asiatischen vorst wordt het als iets zeer roemrijks beschouwd, een overgroot getal olifanten in zijne stallen te bezitten, en hij acht zich ten toppunt van grootheid te zijn, wanneer hij

(* Het laatste is mogelijk, doch het eerste moeten wij betwijfelen, daar wij menigmaal een' Olifant een geweer hebben zien afschieten met zijne slurf, door middel van een touw aan den trekker van het geweer bevestigd. (VERT.)

er een of twee witte bezit. Elke olifant wordt aan de zorgen van eenen bijzonderen stalbediende toevertrouwd, dien de Indianen *mahoud* en dien wij *cornac* noemen. Om het dier te besturen, plaatst hij zich zittende of schrijdelings op deszelfs hals, en hij bestuurt deszelfs gang, door hem, met hulp van eenen stok, welks uiteinde van een ijzeren haakje voorzien is, zachtelijk aan het oor te trekken, naar den kant, waarheen hij hem rigten wil. De Indische vorsten bedienen zich menigmaal van deze dieren, om zonder veel gevaar eene tijger-jagt te houden; want, wanneer het schrikdier aanstalte maakt om op de jagers toe te springen, grijpt de olifant het terstond met zijne geweldige slurf, en werpt het verre van zich af, of doorboort het met zijne slag tanden en verplettert het onder zijne voeten: ten minste wordt zulks verhaald.

In den wilden staat leven de olifanten in groote troepen bijeen, en bewonen slechts de eenzaamste bosschen der heete gewesten van Asië en der groote eilanden van den Indischen archipel. Wanneer zij zich door eenig gevaar bedreigd achten, zegt men dat de oude mannetjes aan het hoofd der bende optrekken en door de wijfjes met hare jongen gevolgd worden. Overigens, worden zij aangetast, zoo verdedigen zij zich met hunnen slurf en ook met hunnen slag tanden, wanneer zij er hebben, want bij de Indische soort bezitten de wijfjes er zelden, die buiten de lippen uitsteken, en ook die der mannetjes zijn steeds zeer kort. Deze dieren hebben een zeer lang leven, welks duur echter sterk overdreven geworden is. Het zijn hunne slag tanden, en vooral die der Afrikaansche soort, welke het ivoor, dat in den handel voorkomt, opleveren.

DE AFRIKAANSCH E OLIFANT (*Elephas africanus*, Cuv. De *Naghe* der Abyssiniërs; de *Manzo* of *Manzo* van Congo) is iets minder groot dan de voorgaande. Hij heeft een rond hoofd, bolronde uitpuilend voorhoofd, zeer groote ooren en slag tanden, met welke laatste het wijfje evenzeer gewapend is als het mannetje; aan de achtervoeten heeft hij slechts drie vingers, in plaats van vier. Hij bewoont geheel het zuiderdeel van Afrika, van Senegal tot aan de Kaap. Ofschoon wilder en moediger dan de Indische olifant, was hij des niettemin door de Karthagers tam gemaakt en tot den toestand van huisdier gebragt. Heden ten dage vindt men hem in den staat van gevangenschap niet anders meer dan in de diergaarden. Onder de namen van mammoth's en mastodons kent men verscheiden soorten van antdiluviaansche (*) olifanten, met welke wij ons hier niet willen bezig houden, omdat hunne

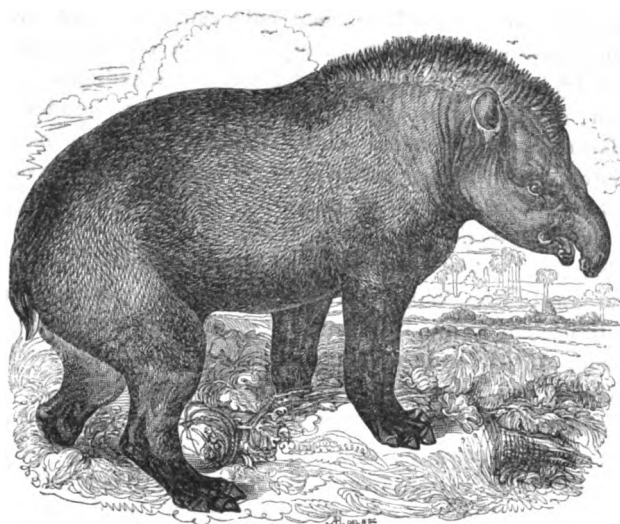
geschiedenis tot die der delfstoffen behoort en binnen de grenzen van dit ons werk niet behoort.

IIe AFDEELING. Drie soorten van tanden bij de meesten, twee ten minste bij de overigen; voeten uitloopende in hoogstens vier en minstens twee vingers.

2^e GESLACHT. DE TAPIRS (*Tapirus*, BRISS.) hebben twee en veertig tanden, namelijk: zes snijtanden van boven en zes van onderen; twee boven en twee beneden hondstanden; veertien maaltanden in de boven- en twaalf in de benedenkaak, aan derzelver kroon, alvorens zij afgesleten zijn, twee dwarse, regtlijnjige verhevenheden hebbende; hun neus bestaat uit eene kleine beweegbare slurf, zonder vinger aan het uiteinde; hun hals is vrij lang en vormt een' hoog; zij hebben twee tepels aan de lies; hunne voorvoeten hebben vier en hunne achtervoeten drie vingers.

(*) Voor den zondvloed; namelijk uit opgegravene beenderen, waarvan wij in het *British Museum* te Londen in de zoogenaamde *Long gallery*, prachtige overblijfselen zagen, voornamelijk van den *Elephas primigenius*, behoorende tot de Siberische verscheidenheid, of *Mammoth* der vroegere reizigers. (VERT)

De Amerikaansche Tapir.

De MAÏPOURI of AMERIKAANSCH TAPIR (*Tapir Americanus*, LIN. De *Anta* of *Tapir* van BUFF. De *Tapürete* van MARCG. De *Mbourica* of de *Mborebi* van AZARRA. De *Tapihire-été*, de *Tapiroussou*, en de *Manipouri* der Indianen. De *Anta*, de *Danta* en de *Vagra* der Spanjaarden.) (*)

Dit dier gaat dikwerf een' gewonen ezel in grootte te boven, maar het is minder hoog op de beenen, zijn ligchaam is meer gedrongen, en loopt aan den rug krom, als dat van een varken; zijn hals is dik, vleezig, vormt aan den nek eene soort van kam en draagt op denzelfden, bij het mannetje, kort-harige manen; zijn ligchaam is mede dik, bijna naakt en de weinige haren, waarmede het bezet is, zijn, even als de huid zelve, donker-bruin; zijn hoofd is dik, lang, en hetgeen daaraan een zeer wonderlijk voorkomen geeft, hij heeft eene vleezige, naar alle kanten beweegbare slurf, van welken hij zich met veel behendigheid bedient, om de wortels der waterplanten uit den modder te halen. Zijn staart is kort en als afgeknot.

De maïpouri is een droefgeestig, uiterst vreesachtig dier, dat niet anders dan des nachts uit zijne schuilplaats durft te voorschijn komen, om zich in het water der meeren, moerassen en rivieren, welker oevers hij bewoont, te gaan dompelen. Hij is in geenen deele vleeschetend, maar leeft van planten en wortels, en bezigt zijne tanden noch tegen menschen noch tegen dieren. Zijne zachtzinnigheid, of zoo men liever wil, zijne bloohartigheid doet hem elk gevecht vermijden, en wordt hij aangetast, zoo weet hij slechts te vlugten of te sterven. Evenwel, wanneer hij in het water is, zou het schijnen, dat zijne behendigheid in het zwemmen hem eenen zweem van moed bijzet, want er zijn voorbeelden, zegt men, dat deze dieren, alvorens te bezwijken, op de kano's toegeschoten zijn, waaruit zij gewond werden; doch nimmer is het anders dan in den uitersten nood, dat de wanhoop hen tot eenen schijn van zelfsverdediging

(*) Te Londen zag men er verscheldene in eene afzonderlijke woning; alle meest geschenken van aanzienlijke personen. Te Amsterdam vindt men dezelve slechts opgezet in het kabinet van *N. A. M.* (VERT.)

DE TAPIR.

EEN LANDSCHAP UIT BRASILIË.

(Diergaarde te Parys.)

doet besluiten. De tapir heeft in zijne gewoonten eenige overeenkomst met het wild-zwijn. Even als hetzelfde wentelt hij zich gaarne in het slijk der moerassen, doch met dit onderscheid, dat hij, alvorens in zijn leger terug te keeren, zorg draagt zich in helder water af te wasschen, tot dat er geen vuil aan zijn ligchaam overblijft; ook gelijk het zwijn voedt hij zich met wortels, vruchten, gras en zaden, maar nimmer met vleesch; gelijk het zwijn wendt hij zich, van zijnen weg niet af, wanneer hij vlugt, maar loopt onbesuisd al wat hem voorkomt hetzij man of paard, onder den voet, zonder echter daarbij immer eene poging te doen, om met zijne tanden te kwetsen. Vangt men hem, als hij nog jong is, dan kan men hem uiterst gemakkelijk temmen; hij speelt weldra den baas in huis, snuffelt overal rond, breekt, door zijne lomphheid, alle broze dingen, die hem voorkomen, en wordt door zijne gemeenzaamheid aldra zeer lastig.

Voormaals waren deze dieren in de eenzame bosschen en in de weiden van geheel Zuid-Amerika zeer talrijk en leefden er in min of meer groote troepen. Maar sedert men met schietgeweer jagt op hen gemaakt heeft, is hun getal sterk verminderd, en leven zij eenzaam en op zich zelve; evenwel, zij zijn nog altijd niet zeer zeldzaam. Elken avond komen zij uit het bosch, om zich in de rivier te gaan baden, en keeren 's morgens terug, daarbij steeds denzelfden weg volgende, zoodat zij door hun gedurig heen en wedergaan eindelijk tusschen de struiken paden vormen, zoo glad gebaad als een rijweg. Die zonderlinge gewoonte verraadt hen, en de Indianen plaatsen zich bij deze doorgangen in hinderlaag, om hem met snaphaanschoten te dooden, of wel zij graven kuilen, welke zij met zoden overdekken, en het mist zelden, of het dier stort er in. Ook jaagt men den tapir met honden, en naauwelijks is hij uit zijn leger in de struiken opgedreven, of hij zet het uit al zijne krachten op een loopen, daarbij het hoofd nederwaarts buigende en het bijna tusschen de voorpooten nemende, hetgeen zijn voorkomen niets minder dan sierlijk maakt. Hij poogt, zoo snel hij kan, het water te bereiken, springt er in, duikt oogenblikkelijk naar beneden en zwemt dan onder water met zoo veel snelheid voort, dat hij soms eerst twee- of driehonderd schreden verder weder boven komt, om adem te halen, waarna hij oogenblikkelijk weder duikt. Het wijfje werpt slechts een jong, dat bij de geboorte, en gedurende de eerste maanden van zijn leven, een zeer fraaije pels heeft, als die der jonge herten. De moeder is aan hetzelfde uiterst gehecht, zoo lang het die pels draagt, doch zoodra deze begint te verdwijnen, dat is te zeggen, wanneer het jong sterk genoeg wordt om hare zorgen niet meer te behoeven, verlaat zij het en erkent het niet meer. Het vleesch van den maipouri is hard, taai, niet aangenaam van smaak; evenwel wordt het door de wilden gegeten. Maar hetgeen zij het meeste bij dit dier waarderen, is zijn huid, die dik en droog zijnde, zoo hard is, dat men er schilden van maakt, door welke geen pijl kan heen boren.

De MAÏBA (*Tapirus indicus*, FR. CUV. *Tapirus malaganus*, RAFFL. De *Tennu* der Maleijers. De *Gindoi* of *Babi-aiu* der inwoners van Sumatra verschilt van den voorgaande door zijne korte en gladgeschoren vacht, die vull wit is, terwijl hoofd, hals, schoften, beenen en staart donker zwart zijn; het mannetje heeft geene manen op den hals. Dit dier wordt op Sumatra en in het schiereiland Malaka menigvuldig gevonden.

De PINCHAQUE (*Tapirus pinchaque*, ROULIN) verschilt van den maipouri door zijn plat achter-

hoofd, zijn' ronden nek, zijne dikke, zwart-bruine vacht, een naakte plek aan de billen en eene witte streep aan den hoek van den mond. Men vindt hem in Zuid-Amerika maar hij bewoont slechts den top der bergen en nimmer de vlakte.

3^e GESLACHT. DE RHINOCEROSSEN (*Rhinoceros*, LIN.) hebben twee en dertig tanden: twee snijtanden boven en beneden, of ook geene; geene hondstanden; veertien maaltanden in de boven- en even zoo veel in de beneden-kaak; zij hebben aan elken voet drie vingers, hun huid is zeer dik,

naakt en rimpelig; zij hebben een of twee spierachtige horens op den neus, en aan de liezen twee tepels.

De INDISCHE RHINOCEROS (*Rhinoceros indicus*, G. CUV. *Rhinoceros unicornis*, LIN. *Rhinoceros unicornu*, BODD. De *Rhinoceros*, BURR. De *Abada* der Indianen) is negen tot tien voeten (2,924 tot 3,249) lang, en vijf tot zes voeten (1,624 tot 1,949) hoog, en somwijlen nog grooter. Na den olifant is hij het zwaarste en sterkste van al de zoogdieren, die het land bewonen. Zijne vormen zijn plomp; zijn hoofd kort en driehoekig, met een' enkelen

horen op den neus; hij heeft twee sterke snijtanden in elke kaak; zijne oogen zijn zeer klein. Alleen zijne ooren en zijn staart zijn met ijle en grove haren bezet, het overige zijner huid is kaal en violetachtig grijs van kleur; de huid is met twee diepe kloven doorsneden, een achter de schouder, de ander voor de dijen, en ware dit niet, zoo zou hij zich bezwaarlijk kunnen bewegen, want zijn vel is zoo dik, hard en droog, dat men het met eenen geweerkogel onmogelijk doorboren kan. De diergaarde, toen zij nog te Versailles was, bezat eenen levenden rhinoceros (*).

De horen, welken de rhinoceros op den neus draagt, bestaat uit zamengelijmde haren, en schijnt slechts eene verlenging der opperhuid te zijn, hij is alleen aan het vel gehecht en heeft geen' samenhang met de beenderen, boven welke hij staat. De ouden schreven aan denzelfden de eigenschap toe, van de werking der gevaarlijkste vergiften te kunnen vernietigen, en de achterdochtige Asiatische dwingelanden deden zich daaruit drinkbekers vervaardigen, die met een' overmatig hoogen prijs betaald werden. De horen dient den rhinoceros zelden als verdedigend wapen, want dit vreedzame, hoezeer woeste dier, valt nimmer aan, en zijne geweldige sterkte maakt dat de overige dieren het vreezen en niet beoorlogen. Het gebruikt dien dus zelden anders, dan om de takken uit den weg te schuiven, en zich in de digte bosschen, welke het bewoont, eenen weg te banen; van aard is de rhinoceros somber, norsch, wild en ontembaar; zijne korte beenen, zijn bijna op den grond slepende buik, zijne grof gevormde leden, de kleinte zijner oogen, die blijk dragen van zijne domheid, maken hem tot een vrij onbevallig schepsel. Hij woont eenzaam in de bosschen, nabij de rivieren, in welker slijk hij zich gaarne wentelt. Zijn voedsel zijn bladen en wortels, en men zegt dat hij, om deze laatste te erlangen, de aarde met zijnen horen opwroet; dit echter komt mij twijfelachtig voor, want die horen is naar den kant der oogen gekromd en zoodanig geplaatst dat het hem moeijelijk, zoo niet onmogelijk zijn moet, de punt op den grond te brengen. Zijne bovenlip, het eenige deel des ligchaams, waar hij het zintuig des gevoels in volkomenheid bezitten kan, is lang, gerekt en beweegbaar; hij gebruikt haar vrij behendig, om de planten, die hem tot voedsel dienen, te grijpen en af te rukken. In bedardden toestand is zijne stem zwak, dof en heeft eenige overeenkomst met het grommen van een varken; maar is hij toornig, dan stoot hij een schel geluid uit, dat heinde en ver weërgalmt. Het wijfje brengt slechts een jong ter wereld, dat zij negen maanden draagt, en voor hetwelk zij teedere zorg voedt; is het bij haar, dan kan eene ontmoeting gevaarlijk worden, vooral, wanneer zij denkt dat het bedreigd wordt. In dit geval stort zij, op alle dieren, welke zij ontmoet, woedend in, en de tijger zelf moet, zoo snel hij kan, de vlugt nemen, om zich aan hare vreesselijke ontmoeting te onttrekken.

Niet minder grillig dan dom, gaat de rhinoceros, plotseling en op eenmaal, van de grootste bedaardheid tot de verschrikkelijkste woede over. In dezen laatsten toestand maakt zijne logheid, zijne hartstogtelooze traagheid, plaats voor eene schrikwekkende vlugheid; met ongeregelde, onverhoedsche sprongen werpt

(*) Ook te Londen in de zoölogische tulnen zagen wij een prachtig levend exemplaar, dat zeer rusteloos was, en onophoudelijk met den horen tegen den wand stootte. Deze Rhinoceros was toen nauwelijks een half jaar in de Diergaarde geweest, en werd gezegd nagenoeg zoo groot te zijn, als die te Versailles, (die in 1793 overleed na een 22 jarig verblijf,) namelijk 4 voet 11 duim (1,500) hoog en 9 voet 6 duim (2,910) lang, van de snuit tot aan het begin der staart. (VEAT.)

hij zich nu regts dan links, vervolgens schiet hij met de snelheid van het beste renpaard vooruit, vernielt, verbrijzelt, vertrapt al wat hij in zijnen weg vindt, en verheft een geschreeuw, dat den stoutsten jager kan doen sidderen. Ook durft men hem niet anders aangrijpen, dan op het vurigste en snelste paard gezeten. Zoodra de jagers hem gewaar worden, volgen zij hem van verre en in de grootst mogelijke stilte, tot dat zij bemerken, dat hij zich heeft nedergelegd, om te slapen; alsdan naderen zij van onder den wind, want, hoezeer de rhinoceros een stomp gezigt heeft, bezit hij eenen zeer fijnen reuk, en kan de nadering eens vijands van zeer verre bemerken, wanneer de wind hem er de uitwasemingen van aanbrengt. Binnen bereik van het schietgeweer gekomen, stijgen de jagers af, mikken op den kop van het dier, vuren en springen oogenblikkelijk weder te paard, om spoorstraks te vlugten; want zoo het slechts gekwetst is, rent het met woede op zijne aanvallers aan; en wee hun! zoo het hen bereikt. Doch, daar het altijd in eene regte lijn voortloopt, weten zij meestal, door hun paard van pas eenen zijsprong te doen maken, den schok te vermijden, en zulks des te gemakkelijker, daar zich de rhinoceros, even als het wildzwijn, in zijnen loop nimmer ter zijde afwendt, en niet op zijne stappen terugkeert. De bewoners der landen, waar men deze reusachtige dieren vindt, maken er jagt op, om derzelve horens te erlangen, waaraan zij, gelijk wij gezegd hebben, wonderbaarlijke eigenschappen toeschrijven, voorts om zijn vleesch, dat zij zeer lekker achten, en eindelijk, om de huid, waarvan voortreffelijke draagriemen voor rijtuigen gemaakt worden.

Zeer jong gevangen, wordt de Indische rhinoceros tot eene zekere hoogte gemeenzaam met den mensch, en toont zich tamelijk handelbaar; maar niettemin moet men zich steeds voor zijne luimen in acht nemen. Ontrukt men hem aan zijne wildernissen, wanneer hij den volwassen ouderdom reeds nabij gekomen is, dan behoudt hij zijne woeste ruwheid door geheel zijn leven. In gevangen staat kan men hem zeer gevoelig met rijst, brood en suiker voeden. Dit dier heeft twee zware snijtanden in elke kaak.

De JAVAANSCHÉ RHINOCEROS (*Rhinoceros javanicus* en *Rhinoceros sondaicus*, G. CUV. De eenhorenlige *Rhinoceros van Java*, CAMP.) is slechts acht voet (2,599) lang, zonder den staart daaronder te begrijpen, die een voet (0,325) lang is; zijne middelbare hoogte is iets meer dan vier voet (1,299). De jonge dieren hebben vier snijtanden, maar twee daarvan vallen uit, wanneer zij tot volwassen ouderdom komen; de huid is met vijfhoekige knobbels bedekt en vormt groote plooijen op de schouders en op de dijen. Hij heeft slechts eenen horens, die digt bij de oogen geplaatst is; korte, stijve en bruine haren zijn hem over het lijf verspreid en omzoomen hem de ooren; ook het uiteinde van den staart is er mede bezet. Zijn hoofd is kort, met ingebogen voorhoofd; zijne oogen klein; eindelijk ontbreekt hem die plooi in de rigting der ruggegraat, gelijk men dien op den schouder der vorige soort bemerkt. Hij bewoont het eiland Java en heeft dezelfde levensgewoonten als de andere soorten.

De RHINOCEROS VAN SUMATRA (*Rhinoceros sumatranus*, RAFFL. *Rhinoceros sumatrensis*, G. CUV. De *Buddah* van MARSÉ. De *Badak* der inwoners

van Sumatra) heeft vier snijtanden in elke kaak, maar twee van die der bovenkaak vallen hem uit, wanneer hij eenen zekeren ouderdom bereikt heeft. Hij is niet veel meer dan vijf of zes voet (1,624 of 1,949) lang, bij drie of vier voet (0,975 of 1,299) hoog. Op den neus draagt hij twee horens, van welke die het digst bij de oogen staat korter is dan de andere; zijne huid is rimpelig, bezet met tamelijk ijl staande, stijve en bruine haren; de plooijen op zijne schouders en zijn kruis komen niet zeer uit; zijn huid heeft weinig dikte en bijna geene vouwen; zijn hoofd is langachtig, zijne oogen bruin en klein; zijne bovenlip is klein, puntig, van onderen omgekromd; zijne ooren, die aan den rand zwarte en korte haren hebben, zijn klein en puntig. Hij bewoont Sumatra.

De AFRIKAANSCHÉ RHINOCEROS (*Rhinoceros africanus*, G. CUV. *Rhinoceros bicornis*, CAMPER. De *Nabal* der Hottentotten. De *Afrikaansche Rhinoceros*, BUFF.) heeft eene lengte van elf tot twaalf voet (3,575 tot 3,898). Zijn neus draagt twee horens; hij heeft geene snijtanden en bijna geene plooijen in de huid, die nagenoeg kaal is; zijne oogen zijn klein en liggen diep in het hoofd; zijne

ooren zijn met eenige zwarte haren omgeven en zijn staart heeft daarvan een boschje aan het uiteinde. Deze soort bewoont het land der Hottentotten, dat der Kaffers en waarschijnlijk al de binnendeelen van Zuid-Afrika. Zij houdt zich langs de groote rivieren op, heeft hare wijkplaats in de bosschen, waarmede derzelver oevers bezet zijn en schijnt nog woester te zijn dan de Indische.

De RHINOCEROS VAN BURCHELL (*Rhinoceros Burchelli*, LESS. *Rhinoceros simus*, BURCHELL) zou zeer wel slechts eene verscheidenheid der vorige soort kunnen zijn, ofschoon zijne gestalte veel grooter zij. Hij zou er van verschillen door zijne lippen en zijn' neus, die zeer breed en als geknot zijn. Bruce, Gordon en nog meer reizigers hebben van eenige andere soorten of verscheidenheden van den Afrikaanschen rhinoceros gesproken, welke ik echter niet genoegzaam ken, om er hier melding van te maken.

IIIe AFDEELING. *Tanden als in de vorige afdeeling; vier vingers aan de voor- en drie aan de achtervoeten.*

4^e GESLACHT. De DAMANS, Klipdassen. (*Hyrax*, HERM.) hebben vier en dertig tanden: twee sterke, gekromde, van wortel ontbloute snijtanden, in

de boven-, en vier in de benedenkaak; geene hondstanden, of hoogstens, en dat slechts in de jeugd, twee zeer kleine; veertien maaltanden boven en even zoo veel beneden, van gedaante als die van den rhinoceros; het ligchaam is met haren bedekt, de staart slechts een knobbelte, snuit en ooren kort; al de vingers van eene kleine rondachtige hoef voorzien, behalve de binaenste achtervinger, die met een krommen, schuinschen nagel gewapend is.

De ASKHKOKO OF KAAPSCHE DAMAN (*Hyrax capensis*, DESM. *Cavia capensis*, PALL. De Daman en de Marmot van de Kaap, BUFF. De Askhkoko en de Gihe der Abyssiniërs. Het Lam Israëls en de Nabr der Arabieren. De Klipdas der Hollanders. De Daman der Syriërs). Dit dier gaat in grootte het konijn niet te boven. Deszelfs gedaante is lomp; zijn ligchaam lang gerekt en laag op de beenen; zijn hoofd dik en zijn snuit stomp; zijne vacht is zacht, zijdeachtig, zeer dicht van haar, bruin-graauw van boven en witachtig van onderen; hij heeft eene kleine donkerder vlek op het oog, en somwijlen eene streep over den rug, donkerder dan het overige der vacht. Hij woont de Kaap de Goede Hoop, Abyssinië en den Libanon en wordt nergens dan in rotsachtige gebirgen gevonden.

Cuvier zegt (*Ossem. fossil.*): « Er is geen viervoetig dier, dat sterker dan de daman bewijst hoe noodwendig de ontleedkunde is, om de ware betrekkingen der dieren te bepalen. Inderdaad niemand zou wel, voor dien grooten natuurkenner, gegist hebben, dat de daman, een diertje zoo groot als een konijn, hetwelk zich een aardhol graaft, eene fraaije en mollige vacht, de gedaante van een Indiaansch varkentje of van eene marmot heeft, zachtzinnig, vriendelijk, vatbaar voor genegenheid jegens zijne meester is; dat de daman door alle natuurkenners uit hoofde zijner gestalte, voorkomen, zeden, schrandereid reinheidzucht onder de knaagdieren gerangschikt; nimmer zou men gegist hebben, zeg ik, dat de daman een rhinoceros was, dat is te zeggen de beeldtenis in het klein van het wildste, domste, onbeschoftste aller landdieren, welks grootste lust is, zich in het slijk te wentelen. Dank zij dus de ontleedkunde, want zonder haar zou ik den daman niet voor eenen rhinoceros, maar voor een' rat gehouden hebben! Evenwel, zou het niet mogelijk zijn, dat juist hetgeen de groote natuurkenner hier als een bewijs van de nuttigheid der ontleedkunde aanvoert, als een bewijs opgenomen wierd van het misbruik, dat men van haar maken kan, wanneer men haar met vooringenomenheid aanwendt? Zijn de ware betrekkingen van den daman wel die, welke, alle banden van gedaante, voorkomen, grootte, zeden, gewoonten en verstandvermogens verbrekende, hem van de zijde der marmot, waar een ander groot man, Buffon, hem geplaatst had, wegrukken, om er een rhinoceros van te maken? Ik wil het niet beslissen. Wat er van zij, dit diertje woont het liefst op boschrijke bergen, tusschen de steilste en kantigste rotsen. Somwijlen graaft het zich een hol, naar dat van een konijn gelijkende, maar ook menigmaal vergenoegt het zich met eene boomspleet of eene rotskloof. Het is ongemeen levendig en vlug, en vlugt bij den minsten schijn van gevaar, bij het kleinste geritsel, dat zijn scherp gehoor treft, ijlings in zijn hol. Ook is het

niterst moeilijk het te vangen, want eens in zijn woongat, zoo laat het zich liever door den rook verstikken of door het water, dat men er ingiet, verdrinken dan naar buiten te komen. Al de kleine viervoetige dieren, die van den roof leven, doen het ijverig den oorlog aan, maar meer nog dan deze zijn alle roofvogels zijne vijanden, want zij bespieden het uit de hoogte, van eene naburige rotspunt of boom, en zoodra zien zij het niet weinige schreden van zijn hol verwijderd, of zij vallen er onverhoeds op neder, grijpen en verscheuren het. Het voedt zich, even als de haas, met gras, wordt ligtelijk tam, en is zeer vatbaar voor genegenheid.

5^e GESLACHT. De PECARI'S (*Dicotyles*, G. Cuv.) hebben acht en dertig tanden, namelijk: vier snijtanden in de boven- en zes in de benedenkaak; twee hondstanden boven en twee beneden, niet buiten den mond uitstekende; twaalf maaltanden in elke kaak; de middelvingers zijn langer

dan de overige en rusten op den grond; zij hebben op den rug, bij de lendenen, eene klierachtige opening, waaruit een zeer doordringend en zeer stinkend vocht voortkomt; hun staart eindelijk, is niterst kort, breed en plat. Overlgens gelijken zij zeer naar het varken.

